

Chiusa in grande la "stagione estiva" a Luserna/Lusérn

DAR LEST SCHÈRTZAR ... VON SUMMAR

Grande partecipazione di giovani alla festa dell'equinozio d'autunno.

Sichar, az berat gest dar lest schèrtzar, beratz boll zo leganen di "hent in har,"; ma

'z iz gest dar lest schèrtzar... von summar, ditza bill muanen ke an ándarz djar barta bidar soian an ándadar ... lest schèrtzar, un, halpar, asó vürnsen vor a baila. Obrómm izta khent zornirt disar nám:

Partecipanti al Lest schèrtzar schèrtzan tüanda di khüa; di únsar altn, però hám hërta khött ke, "an schèrtzar atz djar machten dar faff o,," Pitt ditza hámsa gebóllt muanen ke, 'z mage auzvalln, a tiabas a bötta, azta aniaglas

mentsch, in soi lem, tüa epapaz boda nêtt steat proprio á boll.

Vo baz dar Kulturinstitut, pitt dar hilfe von Kulturverein, von Kamou, von Föierver un von Roat Kraütz, hatt augelekk asó eppaz.

Daz earst von alln zo süacha zo lega panándar un, laise laise, zo pinta, di djungen lusérnar, nêtt lai zoa zo hörarse toal vonar gelaichan khlummana schümmana "bêlt,," ma zoa z'soina hërta meara stoltz (asó hoasta dar per von "lest schèrtzar,") z' soina a lusérnar.

Eppaz augelekk von djungen (Matteo, Elena un Lucrezia), vor di djungen. A spil bodaz macht khearn hintar in di djar, bodaz macht machan khennen pezzar únsar lânt, únsarne láüt un únsar kultur; allz ditza süachante sachan-

Istituto Cimbro
Kulturinstitut
Lusérn
Tel. 0464-78.96.45
info@kil.lusern.it
www.lusern.it

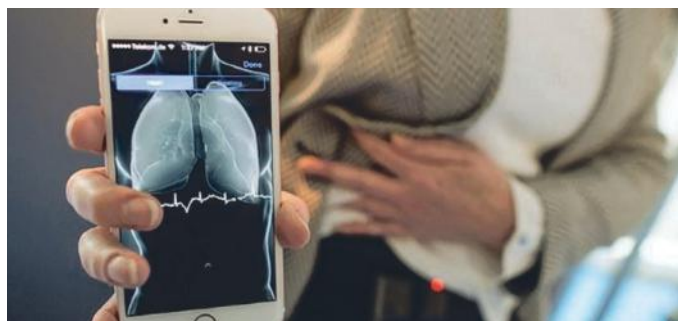

dar vo disedjar in di khèldar un au pa tetschan un gianante ummar zo vorsa, alla darsört, in únsarn eltar. Vünfunviarzekh di djungen inngeschribet, augetoalt in zbólf squadre; djunge boda lem in lânt un an hauf ándre lusérnar giströabet in di provintz vo Tria, un nêtt lai sêm. Allz hatt ágiheft di zboa un a halbes in tages benn 'z izzen khent gëtt dar pefèl pittn sachandar zo süacha un zo tüana; allz in an stroach 'z lânt iz gest voll pitt djunge boda hám giloft duch un her, in un auz von háusar un, vor 'z iz gest di sêkse abas, dar spörtplatz von Kulturverein iz gest voll pitt pennnen, katzèdrelln, kruang müllela, schèlln, gelbarn un asó vürznen. Spilante alle pitnándar di únsar djungen soian khent zo khenna mearar baz viartzekh börtar vo ordégne, gegrés un vil ándarz boda iz toal vodar únsar kultúr. Niamat hatz dartánt zo venna

allz, daz sberarste iz gest vennen an barelú un, no sberar, vennen a djüstz vèllele. An lestin gebúnt hatta dar gruppo von "Halbe belese," gemacht von Alessandro, von Devid, vo dar Elisa un von Daniele, vor se viar smartwatch (umman vorúmman); zboat izta gerift dar gruppo "Viar bint," pitt dar Sara, pinn Walter un pitt soian khindar Lucas un Sophie un dritte dar gruppo "Di masétnar," gemacht von Moreno, von Mirko un vo dar Lidia. Vor alln in djungen inngeschribet a schümma franelele drau pinn per stoltz, a guatz pröatle, eppaz zo trinkha un musik un getántza finn daz umma in di nacht. Bar bölln gearn gloam ke, bazta iz khent ágiheft háür, mage gian vürnsen an ándarz djar o, magare pittnan groazan vairta sa ka länges, mearare tréff auz pann summar un an lestin schèrtzar bidar ka herbest.

Naüge tèknolodjje

BALDA AÜR LAIBELE BARTREN PINN DOKHTUR

La tecnologia ci renderà liberi? Sicuramente questo era uno dei grandi sogni dell'umanità. Oggi sono tante le voci che si alzano per denunciare una forma di dipendenza dalle tecnologie, quando non di controllo a distanza delle persone. L'ultima frontiera sono gli indumenti medicali, che permettono ai medici curanti di avere in tempo reale importanti dati sulla salute di chi li indossa.

Di naüng tèknolodjje, defátte, bartn zuargem in an ainfahegen laibele zo nemma au gerade allz bazta ágeat únsarn laip: 'z gemékka von hërtz, 'z geziaga von atn, di temperatür, ma nêt lai, 'z bart soian guat zo schikha alle dise date gerade únsarn dokhtur. Dar dokhtur asó mage seng aniaglan minütt bia bar stian, siánka azpar soian vort bait kilométer, magare in an ándra statt, un parsin in an ándarn kontinént. Ándre medisaparétt, "ázolega", hërta drinn in an laibele, bartn soian guat zo mézza in kolesteròlo, in zúkkar un in drukh von pluat, asó makma vorhintarn in hërtzinfarkt, in ictus un insanamai zërte krèpz. Ma azma steat afta daz sèll boda iz geschribet in "Wearable Technology: The Future of Fit" vodar Boston Company Asset Management in di djar boda khemmen bartn soian di firme boda gem arbat in láüt, sèlbart, boda bartn machan

áleng soian ingestèlltar dise laibele, 'z izta khent geschèttz ke vor 'z djar 2018 bartnsa soian schiar zboa mildjü di arbatar á pinn midisilaibele gëttén vodar firma bosa arbatn. Ma bill asó halt draugeschaugé aft láüt boda machan arbatn gántz streng, boda hám in di hent 'z lem vo ándre láüt, azpe vüarar vo aroplé, kirürge odar soldàn in kriage. Dise naüng tèknolodjje khemmen gesek azpe eppaz boda doi firma draugittar aftz gèlt bodadar zuarsteat sovl azpe 'z berat an auto, a hánttelefón odar a tablet. 'Z laibele boda khütt diar un doin dokhtur bia du steast, bart khemmen z'soina eppaz gántz normál un bart sichar bèksln 'z lem, saiz vor bem 'z bartz áleng, saiz vor di dökhtür, un vil barta bèksln vor di khránkhäusar o: ma bart soian vil mindar boherbéget lai z'sega bia ma steat, ombrómm di dökhtür mang seng allz lazantede dahuam un schaugante affon komputer, odar affon hánttelefón bovráll bosa soian, bazta khütt doi laibele. Sichar berda trakk 'z medisilaibele mage nemear machan fenta z'soina khránkh zo nemmanen an tage frai, ombrómm da khemmatnz zo darvera alle lai gerade. Un ditza berat nêt schümma. Dise soinz di modèrnegen zaitn, pezzar odar letzzar? Vor est boazparz nonet, bar bartn stian z'sega. Andrea Nicolussi Golo

L'Avéz del Prinzep è l'abete piú alto d'Europa: ora è un'attrazione

DAR HÖACHARSTE IN EUROPA

Esiste nel nostro continente un catalogo di alberi monumentali - l'European Trees - che, assieme al disciplinare forestale nazionale, tutela e preserva questi giganti della montagna. Nella lista, al primo posto, si trova il famoso Pez del Prinzep che con i suoi cinquantaquattro metri di altezza, sei di circonferenza e duecentotrenta anni di vita ben portati, si aggiudica il primato di abete bianco più alto d'Europa. Boaztarz ke in Europa izta a dokument bodá haltet gezelt alle di èlbar von lentar, daz earst von alln di eltarstn un höacharstn? Daz schümna iz ke sidar biane zait a tánn vodar Zimbar Hoachebene iz vürpasárt alln un iz gerift finn in earst platz: 'z iz dar "Pez del Prinzep", di tánn boda iz nidar a Malga Laghetto, nâmp dar hülbe. Di tánn iz hoach viarunvürtzkeh mètre, bait schiar sèkhse un hatt opp un zua zboahundartundraizkeh djar. Vor biane zait dar "Pez del Prinzep" izzese darkrânkh: di vichele von balt hám ágiheft zo vrèzzanen di burtzan un di tánn hatt ágiheft zo darvaula. Di forestél però hám lai gearnt ke eppaz iz gest no zo sutzédra un alóra hámsa ágeheft z'arbatada drá machante au a gâbia gántz umminüm zoa azta di vichar

L'Avéz del Prinzep

zo fotografara ána zo tüananen bea. Di tánn hoazt asó umbrómm dar tókko balt bodase vinnt dar albar iz gest vodar familija von Nicolussi Principe. Epparummaz khütt però ke di tánn hoazt asó umbrómm, in ar bötta, hattma usitárt schenkham di pestn èlbar in pürgarmaistar vo Lusérn, boda in di sèlln djar iz gest a Nicolussi Prinzip. An ándra tánn o però machte sichar khennen afta Zimbar Hoachebene: in balt vo Villa Ziler atz Lavróu, nâmp dar kirch, izta an albar - nêtt asó groaz azpe dar Pez del Prinzip ma nâ de bege zo kressa hërta mearar - boda, balda iz gest 'z kriage, iz khent halbe argeschlakk vonar granatt. Di tánn iz nêtt gestorbet ma si hatt sogitárt zo kressra aubart auzdjukhante sinami zbólf naüge raisar boda háüt soian groaz azpe a normalega tánn. Dise zboa èlbar soian zboa monumetn vodar Zimbar Hoachebene boda, panándar pinn fórt von kriage, hámsan duch gemacht alla dar sört: 'z bëttar, 'z kriage, di láüt, di groazan arbatn nidar a Laghetto in di sèchtzegar djar un vil ándarst bodase hám gemacht innschraim vor récht in libar vodar stórdja vodar únsar earde, da Zimbar Earde. AVT

A LETTAR VOR IN AISMÁNN

Liabar Ötzi, haltmarz nêtt vorübl, azzede rüaf asó, ma doin djüstn nám boasten lai du un niamat ándarz barten nia darvern. Ja, i boaz ke in toatn schraibetma khummane lettarn, ma lesante baz da schraim di földje un hörante bazza ren vo diar in televizióng, paritzmar ke du, háüt, pist mearar lente baz nia. Di schientziètt un di arkeòloge munen zo bizza quase allz vo diar un schiar alle tage darvertma eppaz naügez: vo bo du khist, benn un bia du pist gestorbet, bi alt du pist gest, basto hast gezètt vor z'stèrba, baz vor a beata du hast gehatt un no vil mearar. Vor biane zait a komisárdo vo dar tautschan polizái hatt sinamai nágesüacht bia du pist khent getoatet un iz khent ka Poatzan zo kontara bia un baz. Schauge bolau! Pellar odar spetar bartnsaz kontárn ke du hast getrunkh, tabakárt, gevlucht, gemékke baibe un khindar, nêtt gezelt di augeln un kisá baz no. Vünfunzbuantzkeh djar soian vorgánt sidar in sèll tage von herbestmánat, balda zboa turistn, in gianan au pa pèrge, hám gevuntet doin toatn laip, no halbe lugárt tortimitt in ais von Similaun. Baldode pist gelekk z'schlava, azpi a billez vich ferlèttz, in sèll tèlele aff 3210 mètre höache, hasto sichar gegloabte ke 'z berat gest vor hërta. Vor 5200 djar pisto gestánt lugárt untar in sneabar un

nia, nia berastodar intrüamp ke in an tage epparummaz berat khent zo sekárade. Di bêlt però, in di lestin hundart djar, iz khent hërta bermar. Laise laise 'z ais iz zörgánt, dekhante ábe doine armen pummandar. Asó, in biane zait, pisto khent ummandar von gekhennarstn mánnen vo dar gántzan bêlt. In di boténg ka Poatzan vorkhoavansa sinamai a trütle pitt tschokoláta bodadar sovl gelaicht - ma ditza furse schöllatedarz nêtt kontárn... Doi laip iz khent studiárt vo attinate un vo attauzante azpi khummandar laip voránahi. Vor di hámsa augemacht an groazan muséo ka Poatzan un finn háüt soinda khent eppaz ume di 4,4 mildjü láüt zo magade áschaug vo atahintar a vestarle pitt glass. Doi zboatéz lem in da modèrne belt però hatt nêtt ágeheft sovl schümma: an earstn, balsade hám auvargezoget von ais pinn drukhlufthámmar, hámsadar geprocht a par pummandar. Nonet kontént, hámsadar no geprocht an arm zoa zo magade leng inn in paup. Darná hámsa ágeheft z'straita bido pist gest táutsch odar belesch, ma an lestin, döp vil gebórla un gemèzza, hámsa auzgemacht ke doi laip iz khent gevuntet afta belese sait von konfi. Ma baldo pist pasart úbar di Alpm, vor mearar baz 5000 djar, soinda gest khummane konfin, lai snea, ais un krótz. Est a dokhtur von kránkhhaus vo Poatzan hatt sinamai auvargevuntet bia 'z izta gest doi votze un vil láüt soian khent attí Eurac zo lüsnase, ma mearar baz a par kraistar hattma nêtt gemak höarn. Bi schümna 'z berat zo magade höarn ren dalbónn pitt doinar djüstn stímme, in doinar zung. Un i gloabe zo bizza, bazto hehtast zo khóda in láüt von djar 2016. Úbarsetzt azpe biar, beratz eppaz azpi: "Liebe láüt, i pittaz: LAZZTME IN RUE!!!" An schümman guaz von Paolo Pergher

